

บทที่ 2

แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การสื่อความหมายในบทเพลงเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้วิจัย ได้ศึกษาแนวคิด และรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดเป็นกรอบของการศึกษา แนวคิด ที่นำมาใช้คือ

- 2.1 แนวคิดเรื่องสัญวิทยาและการถ่ายทอดความหมาย
- 2.2 แนวคิดเรื่องหน้าที่ของภาษา
- 2.3 แนวคิดเรื่องการปรุงแต่งภาษา
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์
  - 2.4.1 ความหมายของพระมหากษัตริย์
  - 2.4.2 พระมหากษัตริย์กับการปกครองไทย
  - 2.4.3 ทศพิธราชธรรมในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
  - 2.4.4 หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
  - 2.4.5 พระราชจริยวัตรอันงดงามในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- 2.5 พัฒนาการเพลงเทิดพระเกียรติ
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดเรื่องสัญวิทยาและการถ่ายทอดความหมาย

2.1.1 แนวคิดเรื่องสัญวิทยา

แนวคิดเรื่องสัญวิทยา อาจกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้ (กาญจนา แก้วเทพ . 2543 : 1-60)

F. De Saussure (1974) ผู้วางรากฐานวิชาสัญวิทยา ให้คำนิยามไว้ว่าคือ “สัญวิทยา เป็นศาสตร์ศึกษาวิถีชีวิตของสัญวะในสังคมที่สัญวะนั้นถือกำเนิดขึ้นมา รวมทั้งแสวงหากฎที่ควบคุมอยู่เบื้องหลัง” โดยวิถีชีวิตหมายความถึง การศึกษา การกำเนิด การเจริญ การแปรเปลี่ยน และการสูญสลายของสัญวะหนึ่ง ๆ รวมทั้งวิเคราะห์กฎที่อยู่เบื้องหลังวิถีชีวิตดังกล่าว โดยตัวอย่างด้านภาษาเป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด

สัญวะจะเกี่ยวข้องกับ 1) ตัวสัญวะ (sign) ได้แก่ภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาภาพ ภาษาเสียง เป็นต้น โดยสนใจวิธีการสืบทอดความหมาย (meaning) รวมทั้งวิธีการที่สัญวะเข้ามาเกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยงกับผู้ใช้สัญวะ 2) รหัส/ระบบ (code/system) 3) วัฒนธรรม (culture)

เนื่องจากสัญวะเป็นผลผลิตทางความคิดของมนุษย์ ถูกใช้และทำงานในบริบททางวัฒนธรรมแบบใดแบบหนึ่ง หากเปลี่ยนบริบทสัญวะและรหัสก็จะเปลี่ยนความหมายไป

ผู้รับสารมีส่วนสำคัญในการผลิตและสร้างความหมายให้แก่บทประพันธ์หรือผลงานด้านสื่อระหว่างการบริโภคผลงานนั้น โดยนำเอาประสบการณ์ ทักษะคิดและอารมณ์ของตนเองเข้าไปใช้ในการสร้างความหมาย ทุกครั้งที่มีการสื่อสารก็กำลังมีการสร้างความหมายให้เกิดขึ้น โดยเน้นในเรื่อง 1) ที่มาของเนื้อหาสาร โดยเนื้อหาสารเกิดจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารและสนใจว่าตัวบทนั้นจะถูกอ่านจากผู้รับสารอย่างไร 2) ความสำคัญระหว่างสื่อกับ สาร 3) การแยกแยะระหว่างผู้ส่งสาร การใส่รหัส และผู้รับสาร/การถอดรหัส

ทุกครั้งที่มีการใช้สัญวะ ต้องมีคุณสมบัติ 2 อย่างเสมอ คุณสมบัติแรกคือ Language ซึ่งเป็นโครงสร้างด้านไวยากรณ์ และ Speech ซึ่งเป็นการแสดงออกที่แท้จริงเมื่อบุคคลใช้สัญวะสรุปได้ว่า สัญวะเป็นทั้งเรื่องส่วนตัว (ปัจเจก) และส่วนรวม (สังคม)

Saussure แยกมิติย่อยในแต่ละสัญวะ ออกเป็นรูปสัญวะ /ตัวหมาย (signifier) และความหมายสัญวะ /ตัวหมายถึง (signified) สายสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างตัวหมาย /ตัวหมายถึง เป็นข้อตกลงที่สังคมทำร่วมกันขึ้นมา และข้อตกลงมีบทบาทสำคัญอย่างมากในกระบวนการสร้างและให้ความหมาย และมีบทบาทสำคัญในเรื่องการสื่อสาร

วัฒนธรรมที่แตกต่างกันก็สะท้อนให้เห็นกฎไวยากรณ์ที่แตกต่างกันไปตามกระบวนการสร้างสัญวะและการตีความก็แตกต่างกันไปด้วย ดังนั้นภาษาและวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องที่แยกกันไม่ได้ ดังนั้นจึงมีการจัดประเภทความหมายเป็นสองชุดคือ

1) ความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัย ทุกสัญลักษณ์จะต้องประกอบด้วย ความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยเสมอ แต่อาจมีส่วนส่วนของความหมายโดยอรรถและ โดยนัยมากน้อยต่างกัน

ความหมายโดยอรรถ (Denotative meaning) หรือความหมายตรง เป็นความหมายที่เข้าใจ กันตามตัวอักษรและเป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไป

ความหมายโดยนัย (Connotative meaning) หรือความหมายแฝง ความหมายโดยนัยเป็นคำ หมายถึงที่สร้างอย่างตรงกันข้ามกับความหมายโดยอรรถ ถูกประกอบสร้างขึ้นอย่างเป็นอัตวิสัย (subjective) ทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม

2) Metaphor และ Metonymy

Metaphor เป็นวิธีการถ่ายโอนความหมายโดยเลือกเอาสัญลักษณ์สองตัวมาวางเข้าคู่กัน โดย ที่สัญลักษณ์หนึ่งมีความหมายที่รับรู้กันแล้ว อีกสัญลักษณ์หนึ่งยังไม่รู้ความหมาย แต่หลังจากมีการ นำมาเข้าคู่กันแล้วความหมายของสัญลักษณ์แรกจะถูกถ่ายโอนมายังสัญลักษณ์ตัวหลังได้ เช่น

นางสาวไทยปีนี้งามราวกับเทพธิดามาจตุ

(สัญลักษณ์ 2)

(สัญลักษณ์ 1)

Metaphor เป็นวิธีการถ่ายถอดความหมายที่คนทั่วไปคุ้นเคยกัน ที่เรียกว่าอุปมาอุปมัย ในสัญลักษณ์ที่เป็นภาษาเขียน เช่น วรรณคดี Metonymy เป็นการถ่ายโอนความหมายจากสัญลักษณ์แรก ไปสู่สัญลักษณ์ที่สอง โดยเลือกเอาส่วนย่อยส่วนหนึ่งมาแทนความหมายของส่วนรวมทั้งหมด เมื่อ Metonymy เป็นการเลือกภาพตัวแทนส่วนย่อยมาแทนความเป็นจริง ส่วนรวมทั้งหมด กระบวนการ เลือกและการตัดสินใจว่าจะเลือกภาพอะไรจึงสำคัญที่สุด

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายถอดความหมาย

แนวคิดเชิงโครงสร้างนิยมเน้นที่โครงสร้างของไวยากรณ์และโครงสร้างของระบบ สัญลักษณ์ทั้งหมดที่เป็นกรอบกำหนดความคิดของมนุษย์ และเห็นว่าผลผลิตทางด้านภาษาใน รูปแบบต่าง ๆ เป็นบันทึกทางสังคมซึ่งถ่ายทอดประวัติศาสตร์ความคิดและความเปลี่ยนแปลงของ สังคมนั้น ๆ ไว้

นักวิชาการแนวโครงสร้างนิยม เช่น Saussure และ Levi- Strauss มีความเห็นว่า ภาษา เป็นกรอบใหญ่ที่กำหนดวิธีคิดของสมาชิกในสังคม ภาษาในความหมายที่แคบคือภาษาพูดและ ภาษาเขียน และในความหมายที่กว้างออกไปคือระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาษาท่าทาง คนตรี เครื่องแต่งกาย ตลอดจนภาษาทางนิเทศศาสตร์รูปแบบต่าง ๆ ที่เสนอผ่านสื่อซึ่งจัดว่าเป็น ภาษาสมัยใหม่ เช่น ภาษาข่าว ภาพยนตร์ ละคร โฆษณา เป็นต้น ภาษาทุกภาษาที่กล่าวมาต้องมี

โครงสร้างที่ทำให้ผู้ที่ต้องการจะสื่อสารด้วยภาษานั้น ๆ ต้องเข้าใจและนำไปใช้อย่างสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ มิเช่นนั้นจะสื่อสารไม่สัมฤทธิ์ผล

Levi- Strauss ได้เสนอมุมมองจากลัทธิโครงสร้างนิยม (Structuralism) ว่า เมื่อมองภาษาศาสตร์เพ่งเล็งให้เห็นโครงสร้างระดับลึกของวัฒนธรรมนั้น ๆ เพราะโครงสร้างระดับลึกลงไปทางวัฒนธรรมส่งผลถึงการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ Levi Strauss ยังมองว่า ภาษานั้นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรม เพราะทำให้มนุษย์เรานั้นสามารถจัดหมวดหมู่หรือจัดกลุ่มสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตและนำไปสู่การสร้างและใช้สัญลักษณ์ (symbol) ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง

นักวิชาการแนววัฒนธรรมนิยมเห็นว่า ภาษาไม่ใช่แค่สิ่งที่สังคมผลิตขึ้นมาเพื่อเป็นกรอบความคิดและบันทึกทางสังคมเท่านั้นแต่ภาษาเป็นสิ่งที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่มีศักยภาพในการก่อให้เกิดความคิดและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ได้ เช่น การแต่งเพลงสากลจะมีลักษณะเกี่ยวกับการเขียนตัวโน้ตและบันไดเสียงของคนตรี ลักษณะดังกล่าวนี้แต่งเพลงสามารถประยุกต์และสร้างสรรค์ดนตรีที่แตกต่างกันเป็นจำนวนมาก ผู้ประพันธ์ได้สื่อสารอารมณ์และความคิดของตนผ่านภาษาคนตรี ผลงานแต่ละชิ้นจึงเป็นบันทึกอารมณ์และความคิดของผู้ประพันธ์ไว้ในรูปแบบที่เป็นสากล

S. Hall นักวิชาการที่มีชื่อเสียงในช่วงทศวรรษ 1960-70 และเป็นผู้ร่วมก่อตั้งศูนย์ศึกษาวัฒนธรรมแห่งสำนัก Birmingham งานเขียนทางทฤษฎี Hall นำเสนอแนวคิดเรื่อง วัฒนธรรมอุดมการณ์และอัตลักษณ์ สำหรับสื่อสารมวลชน Hall สนใจศึกษาเรื่องการเข้ารหัสและการเข้ารหัส (Encoding & Decoding) ในผลงานของสื่อมวลชน ซึ่งเขาถือว่าเป็นรูปแบบทางวัฒนธรรมที่สำคัญในสังคมสมัยใหม่

S. Hall ได้นำแนวคิดของนักภาษาศาสตร์ผู้บุกเบิกทฤษฎีสัญญาวิทยา คือ F. De Saussure มาขยายความ เนื่องจากวิธีการใช้ภาษาของคนในแต่ละสังคม ในแต่ละยุคสมัยเป็นตัวกำหนดวิธีการมองโลก Hall เห็นว่า ไม่มีสิ่งที่เรียกว่า “ความเป็นจริง” จนกว่าจะมีผู้สร้างขึ้นมา โดยสื่อมวลชนจะใช้ภาษาเป็นเครื่องสร้างความจริง ไม่ว่าจะ เป็นภาษาของสื่อแบบใด เช่น ภาษาเขียนของสื่อสิ่งพิมพ์ ภาษาภาพและเสียงของสื่อโทรทัศน์ เป็นต้น ภาษาได้สร้างความหมาย ทั้งจากฝ่ายผู้ส่งสารและผู้รับสารมาได้อย่างไร ซึ่ง Hall ใช้ศัพท์ว่า “การเข้ารหัส” และ “การถอดรหัส”

S. Hall เชื่อว่า ผู้ส่งสารมิใช่ผู้ที่ทำหน้าที่ส่งผ่านข่าวสาร (transmitter) เท่านั้น แต่ว่าเป็นผู้ที่ที่ได้เข้ารหัส (encode) ข่าวสารที่ส่งไปด้วย ถึงแม้ว่าผู้รับสารจะไม่สามารถถอดรหัสความหมายออกได้ถูกต้องตามที่ผู้ส่งต้องการทั้งหมด แต่ผู้รับสารจะสามารถถอดรหัสความหมายหลัก ๆ หรือใจความสำคัญ ๆ ได้ไม่ว่าจะเป็นสื่อภาษา สื่อภาพ สื่อเสียง หรือสื่ออื่น ๆ (กาญจนา แก้วเทพ. 2544 : 31-39)

คณะผู้วิจัยเห็นว่า ผู้ประพันธ์เพลงได้ทำหน้าที่สื่อสาร โดยเป็นผู้สร้างรหัส เกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในบทเพลงเทิดพระเกียรติผ่านเนื้อเพลง จึงสนใจที่จะศึกษาว่า ผู้ประพันธ์เพลงสร้างรหัส (Code) และสื่อความหมายออกมาอย่างไรเพื่อให้คนฟังเกิดความเข้าใจ จึงได้นำแนวคิดเรื่องสัญวิทยาามาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์บทเพลงเทิดพระเกียรติ

2.2 แนวคิดเรื่องหน้าที่ของภาษา

ภาษามีความสำคัญต่อสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม (social interaction) หากพิจารณาในเรื่องหน้าที่ของภาษา อาจประกอบด้วย (จุฑาทพรัตน์ (จามจุรี) ผดุงชีวิต. 2550 : 281-282)

2.2.1 ภาษาทำให้เราสามารถเรียกสิ่งต่าง ๆ ได้และสื่อสารกันรู้เรื่องในวัฒนธรรมหนึ่ง ซึ่งเป็นกระบวนการการควบคุมความจริง (control of reality)

2.2.2 ภาษาทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างมนุษย์ในสังคม (social interaction) ในการร่วมเสนอความคิดเห็น การแสดงอารมณ์ระหว่างมนุษย์ อันเป็นพื้นฐานของการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ในบริบทนั้น ๆ ที่ประกอบด้วย

2.2.2.1 การแสดงออกทางอารมณ์ (emotion expression)

2.2.2.2 การคิด (thinking)

2.2.2.3 การมีปฏิสัมพันธ์ (interaction)

2.2.2.4 การส่งหรือถ่ายทอดข้อมูล (transmission)

2.2.2.5 การสงวนรักษาประวัติศาสตร์ (keeping of history)

2.3 แนวคิดเรื่องการปรุงแต่งภาษา

บทเพลงเป็นตัวแทนของการถ่ายทอดความคิดจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ผู้ประพันธ์ย่อมปรุงแต่งบทเพลงให้เกิดความไพเราะสมบูรณ์ โดยอาศัยองค์ประกอบทางภาษาและลักษณะทางวรรณศิลป์เพื่อสื่อสารความคิด ในที่นี้จะขอสรุปแนวทางการปรุงแต่งเนื้อหาให้เกิดความไพเราะซาบซึ้งดังนี้ (ชเนศ เวศร์ภาดา. 2549 : 18-73)

2.3.1 การปรุงแต่งเสียง วิธีการสร้างความงามทางเสียงที่เป็นที่นิยมคือ การเล่นเสียงสัมผัสในทั้งสัมผัสสระและสัมผัสพยัญชนะ การเล่นเสียงวรรณยุกต์ การเล่นจังหวะ โดยการสร้างข้อความให้มีเสียงสมดุล และสื่อความหมาย

2.3.2 การปรุงแต่งคำ การปรุงแต่งคำอาจสรุปได้คือ การสรรคำ การเล่นคำ และการซ้ำคำ การสรรคำ หมายถึง การเลือกใช้คำให้เหมาะกับเนื้อความ บริบท ตัวละคร บางครั้งใช้คำที่มีศักดิ์สูง บางครั้งเลือกใช้คำที่เรียบง่ายแต่ลึกซึ้ง

การเล่นคำ หมายถึง การนำคำที่มีรูปหรือเสียงพ้องกันหรือใกล้เคียงกันมาเล่นในเชิงเสียงและความหมาย การเล่นคำเป็นวิธีการที่กวีไทยนิยมนำมาใช้ในงานประพันธ์เพื่อให้เกิดความไพเราะและมีความหมายกินใจ

การซ้ำคำ หมายถึง การใช้คำเดียวกันกล่าวซ้ำหลายแห่งในบทประพันธ์หนึ่งบท เพื่อสร้างความหนักแน่น ชัดเจนในเรื่องที่ต้องการสื่อ

2.3.3 การปรุงแต่งความ คือการแต่งเนื้อความให้ลึกซึ้งและสื่ออารมณ์โดยอาศัยภาพพจน์ และโวหารรวมทั้งการลำดับเนื้อความ

2.3.3.1 การใช้ภาพพจน์ ภาพพจน์มีหลายประเภท ในที่นี้ขอกกล่าวถึง 6 ประเภท ดังนี้

- 1) อุปมา คือ การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง โดยใช้คำเชื่อม เหมือน ราวราวกับ เปรียบ ดุจ ประดุจ ดัง ดั่ง เพียง เพียง ประหนึ่ง แม่น เป็นต้น
- 2) อุปลักษณะ คือ การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีคุณสมบัติบางประการร่วมกัน มักใช้คำว่า “คือ” และ “เป็น” บางครั้งอาจไม่มีคำว่า คือ หรือ เป็น ในการเปรียบเทียบ
- 3) บุคคลวัต หรือ บุคลาธิษฐาน คือ การสมมุติสิ่งต่างๆ ให้มีกิริยาอาการความรู้สึกเหมือนมนุษย์
- 4) อติพจน์ คือ การเปรียบเทียบโดยการกล่าวข้อความที่เกินจริง มักเปรียบเทียบในปริมาณที่มีมาก เป็นการเน้นให้เกิดน้ำหนักมากขึ้น
- 5) นามนัย คือ การใช้คำหรือวลีที่บ่งลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาแสดงความหมายแทนสิ่งนั้นทั้งหมด เช่น ใช้เวที แทนการแสดง เก้าอี้แทนตำแหน่งของผู้บริหาร ใช้ฉัตรแทนองค์พระมหากษัตริย์หรือความเป็นกษัตริย์
- 6) ปฏิพากย์ แบ่งเป็นสองชนิดคือ Oxymoron คือ การใช้คำที่มีความหมายขัดแย้งกันนำมาเข้าคู่กันอย่างกลมกลืน paradox คือ การแสดงความหมายที่ดูเหมือนจะขัดแย้งกันหรือเป็นไปได้แต่เมื่อวิเคราะห์ลงไปอาจตีความได้อย่างกลมกลืน เช่น “เธอตายเพื่อปลุกให้คนตื่น” หรือ “ดินก้อนเดียวที่หนักแน่นเต็มแผ่นดิน” นอกจากนี้ยังมีวิธีการทางวรรณศิลป์อีกสองวิธีที่ควรกล่าวถึง คือ

การใช้ภาวะแย้ง (antithesis) คือ การใช้คำหรือข้อความที่มีความหมายตรงกันข้ามหรือแตกต่างกันมาเทียบกันเพื่อให้ความหมายคมชัด

การเปรียบเทียบ (contrast) คือ การนำเอาจินตภาพ ข้อคิดเห็นหรือสองอย่างที่แตกต่างกันหรือตรงกันข้ามมาเข้าคู่เพื่อทำให้ฉาก แก่นเรื่อง หรือเนื้อเรื่องต่อนั้น ๆ ชัดเจน

2.3.3.2 การใช้สัญลักษณ์ เป็นการใช้สิ่งหนึ่งแทนอีกสิ่งหนึ่งเพื่อนำไปสู่ความหมายที่สังคมเข้าใจร่วมกัน สัญลักษณ์มีทั้งที่เป็นสากล ปรากฏในภาษาทั่วไป เช่น นกพิราบ แทนสันติภาพ หมอกแทนอุปสรรค และลักษณะเฉพาะที่เป็นการสื่อความคิดเชิงนามธรรมที่ผู้อ่านต้องตีความ

2.3.3.3 การใช้โวหาร ประกอบด้วย

โวหารอุปมาเทียบขนาน เป็นการเปรียบเทียบของสองสิ่งในลักษณะคู่ขนานกัน เพื่อแสดงให้เห็นความเสมอกัน

โวหารอุปมานิทศน์ เป็นการใช้เรื่องราว นิทานขนาดสั้นหรือขนาดยาวประกอบ เพื่อให้ผู้อ่าน ผู้ฟังเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง

โวหารการอ้างเหตุผล

โวหารการอ้างถึง

โวหารกล่าวโดยอ้อม ประกอบด้วย 1) โวหารการปะติดความคือ การนำคำกล่าวหรือเรื่องราวจากที่อื่นมาเป็นส่วนหนึ่งของบทประพันธ์ 2) โวหารกล่าวปฏิเสธ โดยเจตนาที่แท้จริงไม่ได้ต้องการปฏิเสธ 3) โวหารคำถามเชิงวรรณศิลป์ เป็นคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบทำเพื่อเน้นให้ข้อความมีน้ำหนักดึงดูดความสนใจ 4) โวหารการอ้างเวลา โดยอ้างเวลาที่ยาวนาน 5) โวหารการกล่าวอ้างประสบการณ์ในอดีต 6) โวหารการชี้แจงโดยอ้อม 7) โวหารแสดงความรักอันวิเศษ

2.3.4 การลำดับเนื้อความ เป็นการสร้างสัมพันธภาพแก่เนื้อหาโดยมีวิธีการคือ

การเรียงข้อความสำคัญไว้ส่วนท้าย

การเรียงคำ วลี หรือประโยคที่มีความสำคัญเท่า ๆ กันขนานกัน

การเรียงเนื้อหาให้เข้มข้นขึ้นตามลำดับ

การเรียงเนื้อหาให้เข้มข้นขึ้นตามลำดับและจบด้วยเหตุการณ์ที่คาดไม่ถึง

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์

2.4.1 ความหมายของพระมหากษัตริย์

กษัตริย์” ตามรูปศัพท์ หมายถึง “นักรบผู้ยิ่งใหญ่” ในภาษาสันสกฤตคำว่า กษัตริย์ หมายถึง ผู้ป้องกันหรือนักรบ ตามปกติมีคำเรียกพระมหากษัตริย์หลายคำเช่น พระราชา หรือราชัน หมายถึง ผู้หุบน้อมจิตใจของผู้อื่นไว้ด้วยธรรม จักรพรรดิ หมายถึง ผู้ปกครองที่ปวงชนพึงใจและเป็นผู้มีคุณธรรมสูง และใกล้เคียงกับคำว่า ธรรมราชา หมายถึง ผู้รักษาและปฏิบัติธรรมทั้งเป็นต้นเหตุแห่งความยุติธรรมทั้งปวง คำว่าพระเจ้าอยู่หัว หมายถึง พระผู้เป็นผู้นำ หรือประมุขของประเทศ และคำว่า “พระเจ้าแผ่นดิน” หมายถึง พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเจ้าของแผ่นดิน

ในสังคมไทยเรียกพระมหากษัตริย์ว่า “ในหลวง” “พ่อหลวง” “พ่อของแผ่นดิน” ความหมายก็คือเป็นผู้ปกครองที่เปรียบเหมือนพ่ออยู่เหนือเกล้าเหนือชีวิตซึ่งชนชาวไทยมีความจงรักภักดี จากอดีตจนถึงปัจจุบัน พระมหากษัตริย์ไทยทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อให้พสกนิกรอยู่เย็นเป็นสุข สถาบันพระมหากษัตริย์จึงหมายถึงสถาบันสูงสุด โดยทรงเป็นพระประมุขของชาติ ทรงเป็นศูนย์รวมแห่งความจงรักภักดี ทรงเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนชาวไทยทั้งชาติ ทรงไว้ซึ่งคุณธรรมอันประเสริฐ และทรงเป็นที่เคารพรักเทิดทูนอย่างสูงยิ่งของประชาชนชาวไทย (ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์. 2552 : ออนไลน์)

2.4.2 พระมหากษัตริย์กับการปกครองไทย

ประเทศไทยมีการปกครองโดยพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขแห่งชาติ นับแต่ “กรุงสุโขทัย” เป็นราชธานี เมื่อประมาณ พ.ศ. 1800 เป็นต้นมา ในสมัยสุโขทัย พระมหากษัตริย์ทรงปกครองบ้านเมืองในลักษณะของ “พ่อปกครองลูก” ซึ่งเป็นระบบการปกครองที่เหมาะสมต่อสถานการณ์ในขณะนั้น

ต่อมา “สมัยอยุธยา” ราชอาณาจักรมีอาณาเขตกว้างขวางขึ้น การปกครองจึงมีความซับซ้อนแตกต่างไปจากสมัยสุโขทัย แม้จะมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในการปกครองอยู่เช่นเดิมแต่ฐานะของพระมหากษัตริย์ได้เปลี่ยนแปลงไป จากที่เคยได้รับการยกย่องเป็นพ่อเมืองในสมัยสุโขทัย ก็ได้รับการยกย่องขึ้นเป็น “สมมุติเทพ” ตามคติเทวราชที่ขอมได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาฮินดูเชื่อใน เรื่องเทพอวตาร โดยเฉพาะวิษณุ (พระนารายณ์) ซึ่งอวตารหรือแบ่งภาคลงมาปราบยุคเข็ญให้แก่ชาวโลก ในสมัยอยุธยาพระมหากษัตริย์จึงได้รับความเคารพนับถือ และทรงพระราชอำนาจประดุจเทพเจ้า ทรงเป็นทั้งเจ้าแผ่นดิน และเจ้าชีวิตของประชาชนมี อำนาจสิทธิ์ขาดในการปกครองราชอาณาจักร

ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นระบอบการปกครองมายาวนานตลอดสมัยกรุงศรีอยุธยา ช่วงเวลาดังกล่าวมีชาวตะวันตกเข้ามาตั้งถิ่นฐานตลอดจนรับราชการในแผ่นดิน ทำให้วัฒนธรรมตะวันตกเริ่มเข้ามาแพร่หลายในสมัยอยุธยาตอนปลาย แต่ได้หยุดชะงักไปในช่วงสุดท้ายของกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากความไม่สงบของบ้านเมือง

จนถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ วัฒนธรรมตะวันตกจึงเริ่มเข้ามามีบทบาทอีกครั้ง และตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมา คนไทยได้มีโอกาสออกไปศึกษาเล่าเรียนในประเทศตะวันตกกันมาก จึงได้นำเอาวิชาความรู้มาใช้ในการปฏิบัติราชการ ตลอดจนนำสิ่งที่ได้พบเห็นหรือได้ประพจน์ ปฏิบัติจนเห็นว่าดีงามเป็นประโยชน์แก่ชาติกลับมาเผยแพร่ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นภายในประเทศอย่างมาก จนในที่สุดระบอบการปกครองก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็น “ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ (พระมหากษัตริย์ของชาติไทย. 2552 : ออนไลน์)

2.4.3 ทศพิธราชธรรมในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ราชธรรมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถือปฏิบัติ มาโดยตลอด คือ ทศพิธราชธรรม หรือธรรมของพระราชชา 10 ประการ ดังมีรายละเอียดและกรณีตัวอย่าง (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) . 2552 : ออนไลน์)

1) ทาน การให้

ทานคือ การให้ทรัพย์สินสิ่งของและธรรมเพื่อช่วยเหลือประชาชน รวมทั้งการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่างๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงบำเพ็ญทานเพื่อพสกนิกรของพระองค์มาโดยตลอด ทั้งที่เป็นอามิสทาน คือการให้สิ่งของและ ธรรมทาน คือการให้คำแนะนำพระราชกรณียกิจในพระองค์ เช่น โครงการพัฒนาชนบท โครงการฝนหลวง โครงการพระราชดำริกว่า 4,000 โครงการ นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังได้ทรงบำเพ็ญวิทยาทานและธรรมทานอย่างต่อเนื่อง เช่น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และกั้นน้ำชัยพัฒนา ในการบำเพ็ญธรรมทานต่อพสกนิกรนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสอดแทรกธรรมไว้ในพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสอยู่เสมอ

2) คีล ความประพฤติเรียบร้อยดีงาม

คีล คือ การสำรวมระวังรักษาพฤติกรรมทางกาย ทางวาจาให้ถูกต้องเรียบร้อยดีงาม ทั้งที่เป็นความดีงามส่วนตัวและส่วนรวม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันทรงเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยที่ทรงปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป

3) บริจาค เสียสละความสุขสบายส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสละความสุขสบายส่วนพระองค์เพื่อความสุขของประชาชน ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ การเสด็จไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศเพื่อช่วยเหลือราษฎร หรือแม้แต่พระตำหนักจิตรลดารโหฐานที่ประทับของพระองค์ก็ปราศจากสิ่งฟุ้งเฟ้อใด ๆ จะมีก็แต่แปลงนาปลูกข้าว และโครงการทดลองด้านการเกษตรมากมาย

4) อาชวะ ความซื่อตรง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงอธิบายความหมายของความซื่อสัตย์สุจริตในพระบรมราโชวาทที่พระราชทานไว้ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2497 ว่า

“มีคุณธรรมข้อหนึ่งที่สำคัญ ซึ่งท่านต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดอยู่เสมอ คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ประเทศบ้าน เมืองจะวัฒนาถาวรอยู่ได้ ก็ย่อมอาศัยความซื่อสัตย์สุจริตเป็นพื้นฐาน ท่านทั้งหลายจะออกไปรับราชการที่ดี หรือประกอบกิจการงานส่วนตัวก็ดี ขอให้มั่นอยู่ในคุณธรรมทั้ง 3 ประการคือ สุจริตต่อบ้านเมือง สุจริตต่อประชาชน และสุจริตต่อหน้าที่”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติศุภิทธราชธรรมข้ออาชวะ เพราะทรงมีความซื่อสัตย์สุจริตและทรงสอนให้คนอื่นซื่อสัตย์สุจริตด้วย ดังกระแสพระราชดำรัสเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท เมื่อ พ.ศ. 2512 ที่ว่า

“การพัฒนาชนบทเป็นงานสำคัญ เป็นงานยาก เป็นงานที่จะต้องทำให้ได้ด้วยความสามารถด้วยความเฉลียวฉลาด ก็ต้องเฉลียวและฉลาด ต้องทำความบริสุทธิ์ใจ มิใช่มุ่งที่จะหากินด้วยวิธีการใดๆ ใครอยากจะทำกินขอให้ลาออกตำแหน่งไปทำการ คำดีกว่า เพราะถ้าทำผิดพลาดไปแล้วบ้านเมืองจะล่มจม และเมื่อบ้านเมืองเร่าล่มจมแล้วเราอยู่ไม่ได้ ก็เท่ากับเสียหายทุกอย่าง”

5) มัททวะ ความอ่อนโยน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชอัชฌาศัยความอ่อนโยน ดังที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระราชทานพระราชดำรัสแก่คณะบุคคลที่มาเข้าเฝ้าฯ เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 11 สิงหาคม 2534 เกี่ยวกับการตามเสด็จในทอตนันรัชกาล ซึ่งครั้งนั้นสมเด็จพระนางเจ้าฯ ยังทรงเยาว์พระชันษา ทรงยังไม่แน่ว่าจะวาง

พระองค์อย่างไร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงปฏิบัติพระองค์เป็นแบบอย่างในเรื่องของความอ่อนโยน ดังนี้

“เวลามีพระราชปฏิสันถารกับราษฎร ซึ่งเป็นชั่วโมงๆ ที่เดียว ทรงคุยกับราษฎร ไม่โปรดทรงยืน ทรงถือขนบธรรมเนียมไทยที่จะไม่ยื่นคำผู้เฒ่าผู้แก่จะประทับลงรับสั่งกับราษฎรเสมอมา แม้จะเป็นตอนเที่ยงแดดร้อนเปรี้ยงก็ตาม ข้าพเจ้าก็เห็นพระราชจริยวัตรนี้ มาตั้งแต่ตอนต้นรัชกาลแล้ว”

6) ตบะ ความเพียรเสากิเลส

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพอพระทัยชีวิตที่เรียบง่ายตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระราชทานแก่ชาวไทย พระองค์ทรงเป็นแบบอย่างของการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ดังที่ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เล่าไว้ว่า

“วันหนึ่งเสด็จฯ เขาค้อเปิดคอนเสิร์ตฯ พอเปิดคอนเสิร์ตฯเสร็จ พระองค์ท่านก็ขอกลับไปพักผ่อนเพื่อ จะทรงเปลี่ยนฉลองพระบาท เพราะเดี๋ยวจะไปดูงานในป่าในดง เราก็ไม่ได้ทานข้าว ไม่มีใครทานข้าว ตอนนั้นบ่ายสองโมงแล้ว ก่อนจะไปเปลี่ยนฉลองพระบาทสักยี่สิบนาที น่าจะพวยข้าวกันทัน ก็รีบวิ่งไปที่ห้องอาหารที่เตรียมไว้ ปรากฏว่าพวกที่ไม่ได้ตามเสด็จฯ เขาทานกันหมดแล้ว ในนั้นจึงเหลือข้าวผัดติดกันกระบอกกับมีไข่ดาวทิ้งแหว่งไว้อยู่ 3-4 ใบ เราก็ตัก เห็นมีข้าวอยู่จานหนึ่งวางไว้ มีข้าวผัดเหมือนอย่างเรา ไข่ดาวโปะใบหนึ่ง มีน้ำปลาถ้วยหนึ่งวางอยู่ เพื่อนผมก็จะไปหยิบมา มหาดเล็กบอกว่า “ไม่ได้ๆ ของพระเจ้าอยู่หัว ท่านรับสั่งให้มาตัก” คูสิครับ ตักมาจากกันกระบอกเลย ผมนี้แทบน้ำตาไหลเลย ท่านสวยเหมือน ๆ กับเรา”

7) อักโกธะ ความไม่โกรธ

เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2549 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสแก่พสกนิกรที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม เนื่องในวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี พระองค์ทรงสอนให้คนไทยมีคุณธรรมซึ่งเป็นที่ตั้งของความรัก ความสามัคคี 4 ประการ ดังนี้

“ประการแรก คือ การที่ทุกคนคิด พูด ทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน

ประการ ที่สอง คือ การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานงาน ประสานประโยชน์กัน ให้งานที่ทำสำเร็จผล ทั้งแก่ตน แก่ผู้อื่น และกับประเทศชาติ

ประการที่สาม คือ การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความสุจริต ในกฏกติกา และในระเบียบแบบแผน โดยเท่าเทียมเสมอกัน

ประการที่สี่ คือ การที่ต่างคนต่างพยายามทำความดี ความเห็นของตนให้ถูกต้อง เทียงตรง และมั่นคงอยู่ในเหตุในผล”

8) อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อพสกนิกรของพระองค์จึงทรงมีโครงการพระราชดำริต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือราษฎร ไม่ใช่เฉพาะชาชนบทในที่ทุรกันดารเท่านั้นที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ แม้แต่ชาวกรุงเทพมหานครก็ได้รับพระบารมีด้วยเช่นกัน

เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองไทยจนลุกลามนองเลือดจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ในปี 2535 ประชาชนผู้เดือดร้อนต่างหวังพึ่งพระบารมีเพื่อสลายความขัดแย้ง ในครั้งนั้น ภาพที่ในหลวงทรงห้ามคู่กรณีไม่ให้ทะเลาะกันยังประทับอยู่ในความทรงจำของคนไทยทุกคน กระแสพระราชดำรัสที่ทรงพระราชทานในเหตุการณ์ครั้งนั้นเป็นเรื่องที่คนไทยทุกคนต้องจดจำตลอดไป โดยเฉพาะตอนที่ว่า

“ช่วยกันคิด คือหันหน้าเข้าหากัน ไม่ใช่เผชิญหน้ากัน แก้ปัญหา เพราะถ้าอันตรายมีอยู่ เวลาคนเราเกิดความ บ้าเลือดปฏิบัติกรรณแรงต่อกันแล้วมันลืมหูลืมตา ลงท้ายไม่รู้ตัวกันเพราะอะไร แล้วจะแก้ไขปัญหาอะไร เพียงแต่ว่าต้องเอาชนะ แล้วก็ใครจะชนะ ไม่มีทางชนะ อันตรายทั้งนั้น มีแต่แพ้คือต่างคนต่างแพ้ แล้วที่แพ้ที่สุดคือประเทศชาติ ประชาชนจะเป็นประชาชนทั้งประเทศ ไม่ใช่ประชาชนเฉพาะในกรุงเทพมหานคร สมมติว่ากรุงเทพมหานครเสียหาย ประเทศก็เสียหายไปทั้งหมด แล้วจะมีประโยชน์อะไรที่จะทนงตัวเองว่าชนะเวลาอื่นอยู่บนกองสิ่งปรักหักพัง”

9) ขันติ ความอดทน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงงานหนักมากกว่า 60 ปี บางครั้งแม้จะทรงลำบากตรากตรำเพียงใดก็ไม่หยุดบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ ดังที่ครั้งหนึ่งทรงมีรับสั่งเล่าเรื่องถูกยิงกัดไว้ว่า

“ที่บางจาก แต่ไม่มีจากหอรอกะ ยุงชุมมากเลย ไปยืนดูแผนที่ เลย์โคนยุงรุมกัดขาทั้งสองข้าง กลับมาขาบวมแดง ไปสกลนครกลับมาแล้วถึงได้ยุบลง มองเห็นเป็นตุ่มแดง ลองนับดูได้ข้างละร้อยห้าสิบตุ่ม สองข้างรวมสามร้อยพอดี”

10) อวิโรธนะ ความไม่คลาดจากธรรม

สถานการณ์การเมืองในประเทศไทยเมื่อต้นปี 2549 เป็นอีกเหตุการณ์หนึ่งที่ทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต้องทรงยึดมั่นใน อวิโรธนะคือความไม่คลาดจากธรรม ครั้งนั้นมีเสียงเรียกร้องให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้พระราชอำนาจตามมาตรา 7 แต่งตั้งนายกรัฐมนตรีพระราชทาน ผู้เรียกร้องได้อ้างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 7 ที่บัญญัติว่า

“ในเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้วินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”

ในวันที่ 25 เมษายน 2549 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับข้อเรียกร้องให้ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีพระราชทานไว้ว่า

“ขอยืนยันว่า ไม่เคยสั่งการอะไรที่ไม่มีกฎหมายของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ กฎหมายพระราชบัญญัติต่าง ๆ ทำถูกต้องตามรัฐธรรมนูญทุกอย่างอย่าง ที่เขาขอร้องให้มีนายกฯ พระราชทาน ไม่เคยมีข้อนี้ มีนายกฯ แบบที่มีการรับสนองพระบรมราชโองการถูกต้องทุกครั้ง มีคนเขาอาจจะมาบอกว่า พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 9 นี้ทำตามใจชอบ ซึ่งไม่เคยทำอะไรตามใจชอบเลย ... ตั้งแต่เป็นพระมหากษัตริย์ มีรัฐธรรมนูญหลายฉบับ แล้วก็ทำมาหลายสิบปี ไม่เคยทำอะไรตามใจชอบ ถ้าทำตามใจชอบ บ้านเมืองล่มจมมานานแล้ว แต่ตอนนี้เขาขอให้ทำตามใจชอบ แล้วถ้าทำตามที่เขาขอ เขาก็จะต้องค้ำวามินทาพระมหากษัตริย์ ว่าทำอะไรตามใจชอบ ซึ่งไม่ใช่กลัว ถ้าต้องทำก็ต้องทำ แต่มันไม่ต้องทำ”

2.4.4 หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยึดการดำเนินการในลักษณะทางสายกลางที่สอดคล้องกับสิ่งที่อยู่รอบตัว และสามารถปฏิบัติได้จริง ทรงมีความละเอียดรอบคอบและทรงคิดค้นหาแนวทางพัฒนาเพื่อมุ่งสู่ประโยชน์ต่อประชาชนสูงสุด มีคุณค่าและควรยึดเป็นแบบอย่างในการเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทนำมาปฏิบัติเพื่อให้บังเกิดผลแก่ตนเอง สังคมและประเทศชาติ แนวทางการทรงงานได้แก่ (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2552)

1) ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ การที่จะพระราชทานโครงการใดโครงการหนึ่งนั้น จะทรงศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างเป็นระบบ ทั้งจากข้อมูลเบื้องต้น จากเอกสาร แผนที่ สอบถามเจ้าหน้าที่ นักวิชาการและราษฎรในพื้นที่ เพื่อที่จะพระราชทานความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วตรงตามความต้องการของประชาชน

2) ระเบิดจากข้างใน พระองค์ทรงมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคน ต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับเสียก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชน หมู่บ้าน ที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว

3) แก้ปัญหาที่จุดเล็ก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมองปัญหาในภาพรวม (macro) ก่อนเสมอ การแก้ปัญหาของพระองค์จะเริ่มจากจุดเล็ก ๆ คือ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่คนมักจะมองข้าม

4) ทรงทำตามลำดับขั้น “...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน ใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้วจึง

ค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้าง ความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในเวลานี้...”

5) ภูมิสังคม “...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศ ภูมิศาสตร์และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา คือนิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไป ไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...”

6) องค์รวม ในการที่จะพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการหนึ่งนั้นจะทรงมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง ดังเช่น กรณีของ “ทฤษฎีใหม่” ที่พระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทย เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพนับเป็นแนวทางหนึ่งที่พระองค์ทรงมองอย่างองค์รวม ตั้งแต่การถือครองที่ดิน โดยเฉลี่ยของประชาชนคนไทยประมาณ 10-15 ไร่ เพื่อการบริหารจัดการที่ดิน และแหล่งน้ำอันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการประกอบอาชีพ เมื่อมีน้ำในการทำเกษตรแล้วจะส่งผลให้ผลผลิตดีขึ้น และหากมีผลผลิตเพิ่มมากขึ้นเกษตรกรจะต้องรู้จักวิธีการจัดการและการตลาด รวมถึงการรวมกลุ่ม รวมพลังชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เพื่อพร้อมที่จะออกสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกได้อย่างครบวงจร นั่นคือ ทฤษฎีใหม่ ขั้นที่ 1 2 และ 3

7) ไม่ติดตำรา การพัฒนาตามแนวพระราชดำรินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีลักษณะของการพัฒนาที่สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสภาพของชุมชน ไม่ผูกติดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงของคนไทย

8) ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด ในเรื่องของความประหยัดนี้ ประชาชนชาวไทยทราบกันดีว่าเรื่องส่วนพระองค์ทรงใช้อย่างคุ้มค่าอย่างไร หรือฉลองพระองค์แต่ละองค์ทรงใช้อยู่เป็นเวลานานดังที่ นายสุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา เคยเล่าว่า “...กองงานในพระองค์ โดยท่านผู้หญิงบุตรี วีระไวทยะ บอกว่าปีหนึ่งพระองค์เบิกดินสอ 12 แท่ง เดือนละแท่ง ใช้จนกระทั่งกุด ใครอย่าไปทิ้งของท่านนะจะกริ้วเลย ประหยัดทุกอย่างเป็นต้นแบบทุกอย่าง ทุกอย่างมีค่าสำหรับพระองค์หมด ทุกบาททุกสตางค์จะใช้อย่างระมัดระวัง จะสั่งให้เราปฏิบัติงานด้วยความรอบคอบ...”

9) ทำให้ง่าย ด้วยพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้การคิดค้น คัดแปลง ปรับปรุง และแก้ไขงานการพัฒนาเป็นไปได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และที่สำคัญคือสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และระบบนิเวศโดยรวม ใ้กฎแห่งธรรมชาติ เป็นแนวทาง คำว่า “ทำให้ง่าย” จึงเป็นหลักคิดสำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศในรูปแบบของ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

10) การมีส่วนร่วม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นนักประชาธิปไตย “ประชาพิจารณ์” มาใช้ในการบริหาร เพื่อเปิดโอกาสให้สาธารณชน ประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับได้มาร่วมกัน แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่จะต้องคำนึงถึงความคิดของประชาชน ดังพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า “...สำคัญที่สุดจะต้องหัดทำให้กว้างขวางหนักแน่น รู้จักรับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งความวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาด เพราะการรู้จักรับฟังอย่างฉลาดนั้น แท้จริงคือการระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลาย มาอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติบริหารงาน ให้ประสบความสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง...”

11) ประโยชน์ส่วนรวม การปฏิบัติพระราชกรณียกิจ และการพระราชทานพระราชดำริ ในการพัฒนาและช่วยเหลือพสกนิกรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงระลึกถึงประโยชน์ของ ส่วนรวมเป็นสำคัญ

12) บริการรวมที่จุดเดียว ทรงเน้นในเรื่องการสร้างความรู้ รัก สามัคคีและการร่วมมือร่วมแรงใจกันด้วยการปรับลดช่องว่างระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่มีจะต่างคนต่างทำและยึดติดกับการเป็นเจ้าของเป็นสำคัญ ให้เปลี่ยนเป็นการร่วมมือกันตามแนวพระราชดำริ

13) ทรงใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ อาทิ การแก้ไขปัญหาลำโพงน้ำได้พระราชทาน พระราชดำริ การปลูกป่า โดยไม่ต้องปลูก ปลอ่ยให้ธรรมชาติช่วยในการฟื้นฟูธรรมชาติ

14) ใช้ธรรมชาติปราบธรรมชาติ แนวปฏิบัติที่สำคัญในการแก้ปัญหาและปรับปรุง เปลี่ยนแปลง สภาวะที่ไม่ปกติให้เข้าสู่ระบบที่เป็นปกติ เช่น การนำน้ำดีขับไล่ น้ำเสีย หรือเจือจางน้ำเสียให้กลับ เป็นน้ำดี ตามจังหวะการขึ้นลงตามธรรมชาติของน้ำ การบำบัดน้ำเสียโดยใช้ผักตบชวาซึ่งมีตาม ธรรมชาติ ให้ดูดซับสิ่งสกปรกปนเปื้อนในน้ำ ดังพระราชดำรัสว่า “ใช้ธรรมชาติปราบธรรมชาติ”

15) ปลูกป่าในใจคน พระราชดำรัสตอนหนึ่งความว่า “...เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลูก ต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและรักษาต้นไม้ด้วย ตนเอง”

16) ขาดทุนคือกำไร ขาดทุน คือ กำไร (Our loss is our gain...) การเสีย คือ การได้ ประเทศก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้น เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้ “การให้” “การเสียสละ” เป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไร คือความอยู่ดีมีสุขของราษฎร

17) การพึ่งตนเอง “...การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ก่อนอื่นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวด เพราะผู้มีอาชีพ และฐานะเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ ย่อมสามารถสร้างความเจริญในระดับสูงขึ้นไป...”

18) พออยู่พอกิน การพัฒนาเพื่อให้พสกนิกรทั้งหลายประสบความสุขสมบูรณ์ในชีวิต ได้เริ่มจากการเสด็จฯไปเยี่ยมประชาชนทุกหมู่เหล่าในทุกภูมิภาคของประเทศ ได้ทอดพระเนตรความเป็นอยู่ของราษฎรด้วยพระองค์เอง จากนั้น ได้พระราชทานความช่วยเหลือให้มีความอยู่ดีกินดี มีชีวิตอยู่ในขั้น “พออยู่พอกิน” ก่อน แล้วจึงขยับขยายให้ก้าวหน้าต่อไป

19) เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด มานานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ภายหลังได้ทรงย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์ โดยยึดทางสายกลาง พอเพียง พอประมาณด้วยเหตุผล มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีสำนึกในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริตดำเนินชีวิตด้วยความอดทนมีสติปัญญา รอบคอบ

20) ความซื่อสัตย์ สุจริต และกตัญญู

“...คนที่ไม่มีความสุจริต คนที่ไม่มีความมั่นคง ชอบแต่ makkelijk ไม่มีวันจะสร้างสรรค์ประโยชน์ส่วนรวมที่สำคัญอันใดได้ ผู้ที่มีความสุจริตและความมุ่งมั่นเท่านั้นจึงจะทำงานสำคัญยิ่งใหญ่ที่เป็นคุณเป็นประโยชน์แท้จริงได้สำเร็จ...” พระราชดำรัสเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2522

“ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อยก็ย่อมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่าผู้มีความรู้มากแต่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ...” พระราชดำรัสเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2533

21) ทำงานอย่างมีความสุข พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระเกษมสำราญและทรงมีความสุขทุกคราที่จะช่วยเหลือประชาชน ซึ่งเคยรับสั่งครั้งหนึ่งว่า “...ทำงานกับฉัน ฉันไม่มีอะไรจะให้ นอกจากการมีความสุขร่วมกัน ในการทำประโยชน์ให้กันผู้อื่น...”

22) ความเพียร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเริ่มทำโครงการต่าง ๆ ในระยะแรกที่ไม่มีความพร้อมในการทำงานมากนัก และทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ทั้งสิ้น แต่พระองค์ก็ได้ท้อพระราชหฤทัย มุ่งมั่นพัฒนาบ้านเมืองให้บังเกิดความร่มเย็นเป็นสุข

23) รู้ รัก สามัคคี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสในเรื่อง รู้ รัก สามัคคี มาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นคำสามคำ ที่มีค่าและมีความหมายลึกซึ้ง พร้อมทั้งสามารถปรับใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย

รู้ การที่เราจะลงมือทำสิ่งใดนั้น จะต้องรู้เสียก่อน รู้ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหาและรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหา

รัก เมื่อเรารู้ครบด้วยกระบวนการแล้วจะต้องมีความรัก ความพิจารณาที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้น ๆ

สามัคคี การที่จะลงมือปฏิบัตินั้น ควรคำนึงเสมอว่าเราจะทำงานคนเดียวไม่ได้ ต้องทำงานร่วมมือร่วมใจเป็นองค์กร เป็นหมู่คณะ จึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปด้วยดี

2.4.5 พระราชจริยวัตรอันงดงามในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้เป็นที่รักของประชาชน ตลอดเวลากว่า 60 ปีแห่งการครองราชย์ ได้แสดงให้เห็นถึงความรัก ความห่วงใยที่ทรงมีต่อประชาชน และยังทรงเป็นแบบอย่างที่ดีในหลายเรื่อง (ยอดเยี่ยม เทพธรรานนท์, 2552 : ออนไลน์)

เรื่อง “ความรับผิดชอบ” ในเอกสารสำคัญใด ๆ โปรดให้กรอกในช่องอาชีพของพระองค์ท่านว่า “ทำราชการ” และเราก็ทราบเสมอว่าทุกวินาทีของพระองค์ท่านก็คือการ “ทำราชการ” ครั้งหนึ่ง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช กราบบังคมทูลถามว่า เคยทรงเหนื่อย ทรงท้อบ้างหรือไม่ พระองค์ทรงตอบว่า... *“ความจริงมันก็น่าท้อถอยอยู่หรอก บางเรื่องมันก็น่าท้อถอย แต่ฉันท้อไม่ได้ เพราะเดิมพันของเรานั้นสูงเหลือเกิน เดิมพันของเราคือบ้านเมือง คือความสุขของคนไทยทั่วประเทศ”*

แม้กระทั่งวันที่ต้องทรงเข้ารับการผ่าตัดกระดูกสันหลังเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2549 ก่อนเข้าที่ผ่าตัด ยังรับสั่งให้ข้าราชการบริพารไปติดตั้งคอมพิวเตอร์เดินสายออนไลน์เอาไว้ เพราะกำลังมีพายุใหญ่เข้าเขตประเทศไทย พระองค์จะได้ทรงเฝ้าตรวจสอบ หากเกิดอุทกภัย จะได้ทรงช่วยเหลือทันเวลา

พระองค์ทรงเป็นตัวอย่างของ “ความซื่อสัตย์” ซึ่งมีเรื่องบันทึกอยู่มากมาย เช่น ครั้งหนึ่งในการแข่งขันเรือใบ ทรงเรือใบออกจากฝั่งไปได้ไม่นานก็ทรงแล่นกลับฝั่ง และตรัสกับผู้ที่ยกมาเฝ้าฯ ว่า เสด็จกลับฝั่งเพราะเรือแล่นไปถูกทวนซึ่งในกติกาแข่งเรือใบถือว่าผิดกติกา ทั้งๆ ที่ไม่มีใครเห็น หากไม่ทรงบอกใคร ก็ไม่มีใครทราบ การแข่งก็ดำเนินต่อไปได้ และอาจจะเป็นผู้ชนะก็ได้ แต่ก็ทรงยึดตามกติกาทุกอย่าง ทำตามกติกาทุกประการ ทรงยึดความซื่อสัตย์เป็นที่ตั้งเพื่อการแข่งนั้น ยุติธรรม

ทรงเป็นตัวอย่างของ “ความพอดี และประหยัด” ห้องทรงงานของพระองค์ในพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน จะอยู่ใกล้ห้องบรรทม เป็นห้องเล็กๆ ขนาด 3 x 4 เมตรเท่านั้น ภายในห้องมีวิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์ โทรสาร คอมพิวเตอร์ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องพยางค์ แผ่นที่ เป็นต้น สำหรับการทรงงานเพื่อประชาชนของพระองค์ตลอดเวลา ตัวอย่างเรื่องความพอดีและความประหยัดอื่น ๆ เช่น ไม่โปรดสวมเครื่องประดับ เช่น แหวน สร้อยคอ ของมีค่าต่างๆ ยกเว้นแต่

นาฬิกา หรือ มีบันทึกว่า ในปีหนึ่ง ๆ ทรงบิกดินสอเพียง 12 แท่ง ใช้เดือนละแท่ง และทรงใช้จนกระทั่งดินสอแท่งนั้นถูกจนใช้ไม่ได้แล้วเสมอ พระองค์ทรงพิสูจน์และเป็นตัวอย่างให้เห็นว่า การมีวินัย ความรับผิดชอบ ความพอดี ความซื่อสัตย์ และการประหยัดอย่างยิ่งนั้น ก็มีได้หมายความว่าความคิดในการสร้างสรรค์ของมนุษย์จะลดลงไป

2.5 พัฒนาการของเพลงเทิดพระเกียรติ

ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2546 ได้กำหนดให้เพลง 6 เพลงเป็นเพลงสำคัญของแผ่นดิน ได้แก่ เพลงชาติ เพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงมหาชัย เพลงมหาฤกษ์ เพลงสดุดีมหาราชา และเพลงภูมิแผ่นดินนวมินทร์มหาราชา โดยให้เหตุผลว่าเพลงเหล่านี้มีคุณค่าและแสดงถึงความเจริญของคนในชาติ เป็นภูมิปัญญาของแผ่นดิน รวมทั้งแสดงความรักภักดีและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมราชจักรีวงศ์

เพลงสรรเสริญพระบารมี จุดเริ่มต้นของเพลงเทิดพระเกียรติ

เพลงสรรเสริญพระบารมี เป็นจุดเริ่มต้นของเพลงที่นำมาใช้เทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์จากการศึกษาของกำพล จำปาพันธ์ (2547) พบว่า เพลงสรรเสริญพระบารมีมีความเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด และเกี่ยวข้องกับพระราชอำนาจในสถาบันพระมหากษัตริย์ และลักษณะของความจงรักภักดีที่มีต่อพระองค์

จากการศึกษาพบว่าในสมัยกรุงศรีอยุธยาปรากฏเพลงที่มีลักษณะคล้ายเพลงสรรเสริญพระบารมีอยู่ก่อนแล้ว โดย ใช้บรรเลงเวลาพระมหากษัตริย์เสด็จลงท้องพระโรงและเสด็จขึ้น บทเพลงสรรเสริญพระบารมี ที่มีมาก่อนหน้านั้น เช่น เพลงสรรเสริญพระนารายณ์

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ปรากฏเพลงบุหลันลอยเลื่อนฟ้า หรือ เพลงสรรเสริญพระจันทร์ แต่ก็ยังเป็นเพียงบทเพลงประจำองค์พระมหากษัตริย์ใช้เป็นการส่วนพระองค์เท่านั้น ไม่ได้มีลักษณะเป็นเพลงที่พสกนิกรร้องร่วมกันอย่างเป็นประจำ เช่น เพลงสรรเสริญพระบารมีในปัจจุบัน

เพลงสรรเสริญพระบารมีในฐานะเพลงชาตินั้น เริ่มปรากฏในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีครูฝึกทหารชาวอังกฤษชื่อ อิมเปย์ (Impay) และ นอกซ์ (Knox) นำเพลง God save the King ซึ่งเป็นเพลงสรรเสริญพระบารมีและเพลงชาติของอังกฤษเข้ามาในราชสำนักไทย โดยมีการใช้เพลง God Save the Queen บรรเลงเป็นเพลงถวายความเคารพแด่องค์พระมหากษัตริย์ ตามแบบอย่างการฝึกทหารของอังกฤษ พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ได้ใช้ทำนองเพลงนี้แต่งคำร้องสรรเสริญพระบารมีถวายโดยให้ชื่อว่า “เพลงจอมราชจงเจริญ”

ถ้าพล จำปาพันธ์ แสดงความเห็นไว้ว่า ยังไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นเพลงสรรเสริญพระบารมีของไทยได้เต็มปากเต็มคำ เนื่องจากเพลง God save the King ที่ใช้บรรเลงในกองทัพสมัยใหม่สำหรับถวายความเคารพระหว่างที่เสด็จพระราชดำเนินตรวจกองทหาร เป็นเพลงของราชสำนักอังกฤษ ทั้งภาษาและเนื้อหาจึงไม่ใช่เพลงของพระมหากษัตริย์ไทย

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จประพาสเมืองสิงคโปร์และเกาะชวาในปี พ.ศ. 2414 ขณะที่ประทับที่ประเทศสิงคโปร์นั้น ทหารอังกฤษได้ใช้เพลง God Save the King บรรเลงเป็นเพลงเกียรติยศรับเสด็จ ปัญหาจึงเกิดขึ้นว่าทั้งอังกฤษและไทยต่างใช้เพลงสรรเสริญพระบารมีเพลงเดียวกัน ต่อมาเมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปยังเมืองปัตตาเวีย ชาวฮอลันดาที่ตั้งอาณานิคมที่นั่น ได้ถามถึงเพลงประจำชาติของไทย เพื่อจะได้นำไปบรรเลงรับเสด็จ พระองค์จึงมีพระราชดำริแก่ครูดนตรีไทยให้แต่งเพลงแตรวงรับเสด็จเพื่อใช้แทนเพลง God Save the King ครูดนตรีไทยจึงได้เสนอเพลงบุหลันลอยเลื่อน (หรือเพลงทรงพระสุบิน) ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ใช้เป็นเพลงสรรเสริญพระบารมี จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ นายเฮุดเซน (Heutsen) ครูดนตรีในกรมทหารมหาดเล็กชาวฮอลันดาเรียบเรียงทำนองขึ้นใหม่ให้เป็นทางดนตรีตะวันตก และได้ใช้เป็นเพลงสรรเสริญพระบารมีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2414 จนถึง พ.ศ. 2431 (เพลงสรรเสริญพระบารมี, 2552 : ออนไลน์)

ต่อมา เมื่อ พ.ศ. 2431 มีการเปลี่ยนมาใช้ทำนองเพลงสรรเสริญพระบารมีผลงานของปิโยตร์ ชูรอฟสกี (Pyotr Schurovsky) นักประพันธ์ชาวรัสเซีย และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงนิพนธ์เนื้อร้องประกอบ ได้ออกบรรเลงครั้งแรกที่ศาลายุทธนาธิการในปีเดียวกัน ทรงนิพนธ์เนื้อร้องของเพลงนี้อีกหลายเนื้อร้องเพื่อขับร้องในกลุ่มต่างๆ เช่น ทหาร นักเรียนชาย นักเรียนหญิง เป็นต้น แต่มีเนื้อร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีอีกจำนวนหนึ่งที่เป็นพระนิพนธ์ในพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ จำนวนนี้เป็นจำนวนสำหรับทหารเรือขับร้องโดยเฉพาะ

เนื้อร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีฉบับปัจจุบันนั้น เดิมเป็นเนื้อร้องที่ได้ทรงนิพนธ์ขึ้นเพื่อใช้ในพระราชพิธีลงทรงของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ได้ทรงพระนิพนธ์เนื้อร้องขึ้นใหม่ โดยทรงเรียบเรียงจากเค้าโครงของคำและความหมายเดิมและใช้ร้องบรรเลงลักษณะการแสดงสด (concert) เฉลิมพระเกียรติปรากฏว่าเนื้อร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีฉบับดังกล่าวเป็นที่นิยมในหมู่เจ้านายและองค์กรกษัตริย์ เนื้อร้องฉบับนี้กลายเป็นเนื้อร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีฉบับมาตรฐานในเวลาต่อมา เนื้อร้องดังนี้

ข้าวรพุทธเจ้า เอามโนและศิระกราน
 นบพระภูมีบาล บุญศิริเรก
 เอกบรมจักริน พระสยามินทร์
 พระยศยิ่งยง เย็นศิระเพราะพระบริบาล
 ผลพระคุณ ฐ รักษา ปวงประชาเป็นสุขสานต์
 ขอบันดาล ฐ ประสงค์ใด
 จงสิทธิ์ดัง หวังวรหฤทัย
 คุจถวายชัย ะนะนี้ ๆ

เพลงสรรเสริญพระบารมีมีการบันทึกเสียงครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2443 ซึ่งเป็นการบรรเลงโดยวงดนตรีคณะละครนายบุญสมหินทร์ที่ประเทศเยอรมนี บันทึกลงบนกระบอกเสียงชนิดไขผึ้งของบริษัทเอคิสัน และมีการบันทึกเสียงโดยมีการขับร้องประกอบครั้งแรกโดยเป็นเสียงร้องของแม่ปุ่น (ไม่ทราบนามสกุล) และแม่แป้น (แป้น วัชรโรบล) ในแผ่นเสียงปาเต๊ะร่องกลับทาง ของบริษัทปาเต๊ะ ประเทศฝรั่งเศส ส่งตรวจกรมทหารราบที่ 3 (ปัจจุบันคือกรมทหารราบที่ 1 มหาดเล็กรักษาพระองค์) เมื่อ พ.ศ. 2450 (เพลงสรรเสริญพระบารมี. 2552 : ออนไลน์)

ในรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำเพลงสรรเสริญพระบารมีมาพระราชทานิพนธ์คำร้องขึ้นใหม่ โดยทรงรักษาคำร้องเดิมเอาไว้เกือบทุกอย่าง ยกเว้นแต่ทรงเปลี่ยนคำร้องในตอนสุดท้ายว่า ะนะนี้ ให้เป็น ชโย เหตุเพราะเวลาร้องจริง ๆ มัก จะออกเสียงเป็น “ชะนะ” ซึ่งเป็นเรื่องขบขัน และประกาศใช้ ในวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2456 และใช้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน นับเป็นก้าวสำคัญหนึ่งในประวัติความเป็นมาของเพลงสรรเสริญพระบารมี

ถ้าพล จำปาพันธ์ กล่าวว่า เพลงสรรเสริญพระบารมีในปัจจุบัน ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นแต่เพียงเพลงประจำองค์พระมหากษัตริย์เท่านั้น แต่กลายเป็นเพลงของเหล่า “พสกนิกร” ควบคู่กันไปด้วย แม้คำร้องและทำนองจะยังคงใช้ลบบัดเดียวกับสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์อยู่ก็ตาม

อาจกล่าวได้ว่าการยกระดับความสำคัญของเพลงสรรเสริญพระบารมีทั้งเนื้อหาและความหมาย เกิดขึ้นเมื่อกรมศึกษาธิการประกาศบังคับให้มีเพลงสำหรับสรรเสริญพระบารมี ใช้ร้องในโรงเรียนทั่วไปเป็นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2445 โดยในระยะแรกมีเนื้อร้องดังนี้

ข้าวรพุทธเจ้า เหล่ายุพยุพดี
 ยอกรชูลี วรบทงสุ์
 ชรื่องศัพท์ถวายชัย ในนฤปทรง
 พระยศยิ่งยง เย็นศิระเพราะพระบริบาล
 ผลพระคุณ รักษา ชนนิกาเยสุขสานต์

ขอบันทึกลง ๕ ประสงค์ใด

จงลึทธิคัง หวังวรหฤทัย

คุณถวายชัย ละนะนี้ ๆ

จากหลักฐานที่เป็นหนังสือโต้ตอบกันระหว่างพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ อธิบดีกรมศึกษาธิการ สมัยนั้น กับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ที่มีหลายฉบับแสดงให้เห็นว่าการเริ่มบังคับร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีในโรงเรียนเป็นเรื่องที่จริงจังมาก มีการพิจารณากันหลายครั้ง ตั้งแต่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงคือ พระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ในฐานะผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรี และพระมหารัชมัทรีก็ยังมีพระราชทานกระแสพระราชดำริลงมาอีกด้วย

ผลจากการปรึกษากันความกันเสนาบดีผู้ใหญ่ นอกเหนือจากการพิจารณาถ้อยคำอักษรสำหรับ “ข้อความที่จะสรรเสริญพระบารมี” ซึ่งเป็นประเด็นใหญ่ในการอภิปราย นำไปสู่การจัดให้มีคำร้องสำหรับแยกกันระหว่างนักเรียนชาย และนักเรียนหญิงอีกด้วย สะท้อนให้เห็นถึงความละเอียดอ่อนของทั้งสองท่านเป็นอย่างดี คำร้องที่แปลงนั้นมีดังนี้

เนื้อร้องสำหรับโรงเรียนผู้ชาย

ข้าวรพุทธเจ้า เหล่าครุณาภุมารา โอนศิริวันทา วรบทงศ์ ๆล ๆ

เนื้อร้องสำหรับโรงเรียนผู้หญิง

ข้าวรพุทธเจ้า เหล่าครุณะภุมารี โอนศิริชวลี วรบทงศ์ ๆล ๆ

ไขแสง สุชะวัตนะ ได้นำเสนอในบทความชื่อ “ประวัติความเป็นมาของเพลงสรรเสริญพระบารมี” (อ้างจาก กำพล จำปาพันธ์. 2547 : ออนไลน์) ว่าในสมัยรัชกาลที่ 8 ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ทางราชการได้กำหนดให้มีเพลงสรรเสริญพระบารมีอย่างสั้นขึ้นอีกเพลงหนึ่งเพื่อใช้ในการบรรเลงทั่วไปนอกเหนือจากงานพระราชพิธี เพลงสรรเสริญพระบารมีแบบสั้นหรือแบบสังเขปนั้นมีเนื้อร้องดังนี้ ข้าวรพุทธเจ้า ขอบันทึกลง ๕ ประสงค์ใดจงสฤษดิ์คัง หวังวรหฤทัย คุณถวายชัย ชโย ต่อมาทางราชการคงจะเห็นว่าเพลงสรรเสริญพระบารมีนั้นสั้นเกินไป บรรเลงและขับร้องแล้วไม่ไพเราะสง่าภาคภูมิเหมือนเพลงสรรเสริญพระบารมีแบบพิสดาร จึงได้ประกาศเลิกใช้และใช้แบบเพียงแบบเดียวมาจนกระทั่งปัจจุบัน

สุกรี เจริญสุข กล่าวไว้ในงานเขียนเรื่อง “99 ปีเพลงสรรเสริญพระบารมี” (อ้างจาก กำพล จำปาพันธ์ . 2547 : ออนไลน์) ว่า ในปี พ.ศ. 2478 พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ได้ตัดทอนเพลงสรรเสริญพระบารมีให้สั้นลง โดยมีเหตุผลว่า เพลงประจำชาติต่างๆ ที่เป็นชาติใหญ่หรือชาติมหาอำนาจสำคัญ มักจะมีเพลงประจำชาติสั้น ๆ แต่ชาติเล็ก ๆ

มักใช้เพลงประจำชาติยาวๆ ชาติยิ่งเล็กเท่าไร ยิ่งมีความยาวของเพลงมากขึ้นเท่านั้น จึงพิจารณาเห็นว่าเพลงสรรเสริญพระบารมีซึ่งเป็นเพลงประจำชาติมีความยาวมากเกินไป ไม่สมควรที่ประเทศไทยจะยอมตนเป็นชาติเล็กให้ถูกเหยียดหยันได้จากบทเพลง สมควรที่จะตัดทอนให้สั้นลงเพื่อความยิ่งใหญ่ของชาติไทย

กล่าวได้ว่าสมัยรัชกาลที่ 6 แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงคำร้อง แต่ก็ยังไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงที่มีนัยสำคัญมากเท่าการเปลี่ยนแปลงในระยะหลัง โดยเฉพาะหลัง ปี 2475 ซึ่งเป็นการย่อเพลงทั้งฉบับให้สั้นลง และมีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาส่วนที่เป็นความหมายสำคัญ การย่อคดังกล่าวนี้ก็มีทั้งความสำเร็จและล้มเหลวอยู่ ทั้งนี้ขึ้นกับบริบททางการเมือง และความคิดบางอย่างที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลานั้นและหลังจากนั้นด้วย

เนื้อเพลงสรรเสริญพระบารมีในปัจจุบัน

ข้าврพุทธเจ้า	เอาม โนและศิริภรรยาน
นบพระภูมิบาล	บุญศิริภ
เอกบรมจักริน	พระสยามินทร์
พระยศยิ่งยง	เย็นศิริเพราะพระบริบาล
ผลพระคุณ ธิ รักษา	ปวงประชาเป็นสุขสานต์
ขอบันดาล	ธิ ประสงค์ใด
จงสถิตย์ค้ำ	หวังวรหฤทัย
คุณถวายชัย	ชโย

เพลงสดุดีมหาราชา (พ.ศ.2509) จากเพลงประกอบภาพยนตร์ผู้เพลงเทิดพระเกียรติ

เพลงสดุดีมหาราชาเป็นเพลงที่เกิดจากการประพันธ์ทำนองและคำร้องร่วมกัน โดยครูเพลงสามท่านคือ ชาลี อินทรวิจิตร สมาน กาญจนะผลิน และสุรสีห์ พุกกะเวส เพื่อใช้เป็นบทเพลงประกอบภาพยนตร์เรื่อง “ลมหนาว” ของ ชรินทร์ นันทนาคร ภาพยนตร์เรื่องลมหนาวนำแสดงโดย มิตร ชัยบัญชา เพชรา เขวราชฤทธิ์ และอรรัญญา นามวงศ์ เมื่อ พ.ศ. 2509

ชรินทร์ นันทนาคร นอกจากเป็นนักร้องที่มีชื่อเสียงแล้วอีกบทบาทหนึ่งของเขาคือ ผู้สร้างภาพยนตร์คนสำคัญในช่วงที่ประเทศไทยกำลังเกิดวิกฤติความสามัคคีระหว่างปี พ.ศ. 2518-2524 เนื้อหาภาพยนตร์ของชรินทร์ นันทนาคร จะเน้นประเด็นปลุกใจให้รักชาติ ส่งเสริมความรักความสามัคคี และความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระราชวงศ์ นอกจากนี้

ภาพยนตร์ของเขายังมีจุดเด่นที่เพลงประกอบภาพยนตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพลง “สดุดีมหาราชา” จากภาพยนตร์เรื่องลมหนาว ได้ปลุกกระแสให้คนไทยนิยมขับร้องเพลงนี้กันทั่วประเทศ จนกระทั่งหลายคนเข้าใจว่าผิดเป็นเพลงที่รัฐบาลแต่งเพื่อองค์ประมุข ในปี พ.ศ. 2527 ชรินทร์ นันทนาคร ได้รับรางวัลกิตติคุณสัมพันธ์สังข์เงิน สาขาใช้ศิลปะสร้างสรรค์ให้เกิดความรักชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์ ในฐานะเป็นผู้ริเริ่มและร่วมสร้างสรรค์เพลง “สดุดีมหาราชา” (สดุดีมหาราชา... ประเทศไทยมีผู้นำสูงสุดเพียงพระองค์เดียว. 2548 : ออนไลน์)

ปัจจุบันทางราชการได้กำหนดให้ขับร้องเพลงสดุดีมหาราชาเพื่อถวายพระพรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาของทั้งสองพระองค์ โดยถือเป็นธรรมเนียมว่าเพลงนี้ต้องขับร้องหลังการขับร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี และมีการจุดเทียนชัยถวายพระพร

เนื้อเพลงสดุดีมหาราชา

ขอเดชะองค์พระประมุขภูมิพล	มิ่งขวัญปวงชนประชาชาติไทย
มหาราชชาติดิยะภูวะไนย	ดุจร่มโพธิ์ร่มไทรของปวงประชา
ขอเดชะองค์สมเด็จพระราชินี	คู่บุญบารมีจักรีเกริกฟ้า
องค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาราชา	ข้าพระพุทธเจ้าขอสดุดี
อ้อองค์พระสยามบรมราชันย์ขวัญหล้า	เปล่งบุญญาสมสง่าบารมี
ผองข้าพระพุทธเจ้า น้อมเกล้าฯขออัญชูลี	สดุดีมหาราชา สดุดีมหาราชนี

เพลงภูมิแผ่นดิน นวมินทร์มหาราชา (พ.ศ.2542) การร่วมมือเพื่อสร้างเพลงของแผ่นดิน

เพลงภูมิแผ่นดิน นวมินทร์มหาราชา เป็นเพลงเกิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ พ.ศ. 2542 ขับร้องโดยศิลปินจำนวน 72 คน โทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย ได้รับเกียรติจากรัฐบาลให้เป็นเจ้าภาพประสานความร่วมมือเพื่อจัดทำเพลงสัญลักษณ์ในวโรกาสดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวไทยทั่วโลกใช้เป็นสื่อสัญลักษณ์ในการแสดงความจงรักภักดีแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

โทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทยได้เชิญบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ จากภาครัฐและเอกชน ร่วมเป็นคณะกรรมการจัดทำเพลง แบ่งเป็นคณะกรรมการต่างๆ จำนวน 8 คณะ โดยให้ศิลปิน 9 ท่าน ซึ่งเป็นคณะกรรมการฝ่ายประพันธ์เพลงร่วมกันประพันธ์เพลงความยาวประมาณ 4 นาทีเศษ และได้พิจารณาตั้งชื่อเพลงนี้ว่า "ภูมิแผ่นดิน นวมินทร์มหาราชา" คณะกรรมการประสานงานฝ่ายนักร้องจึงได้พิจารณาเชิญนักร้อง 72 คนร่วมขับร้องและบันทึกเสียงเพลงนี้ร่วมกับวงดนตรีเฉลิมราช ควบคุมวงโดย วิรัช อยู่ถาวร

ผู้ประพันธ์คำร้องประกอบด้วย ชาลี อินทรวิจิตร อาจันต์ ปัญจพรรค์ สุรพล โทณะวณิก
เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ และคุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ

ผู้ประพันธ์ทำนองประกอบด้วย สง่า อารัมภีร์ นคร ถนอมทรัพย์ เรืออากาศตรี ศ. พิเศษ
ดร.แมนรัตน์ ศรีกรานนท์ และประสิทธิ์ พยอมยงค์

ผู้เรียบเรียงเสียงประสาน คือประสิทธิ์ พยอมยงค์ และกิตติ ศรีเปารยะ

เนื้อเพลงภูมิแผ่นดิน นวมินทร์มหาราชา

บุญของแผ่นดินไทย พ่อหลวงบันดาลให้ ที่ในยังฉางมีข้าว
น้ำรินดินดีใครเล่า ทุกข์ใดเห็นไปบรรเทา ด้วยพระบาท
เกือบศตวรรษ ช นำไทยทั้งชาติ พันภัย
แผ่นดินถิ่นเมืองทอง ผ่านพัน โทภัยเนืองนอง พระทรงคุ้มครองไทยไว้
ธ เป็นพลังแผ่นดิน สมานพลังชีวินของชนชาวไทย
อุ้นใจไพร่ฟ้า พระบุญญากริกไกร ภูมิพลมหาราชา
*(ข้า) อ่าองค์สุริย์ศรีมีธรรมส่อง ปกครองอย่างทรงพระเมตตา
คุงบิดาเหล่าประชา ทุกข์ร้อนใดใครกรายมา ไร่ฟ้าเป็นดั่งฝนดับไฟ
ภูมิใจไทย ร่วมร้อยหัวใจร่วมไฟร่วมหวัง ภูมิพลัง แผ่นดินถิ่นนี้ยิ่งใหญ่
ภูมิประวัติ ประชาชาติภูมิไผท ภาคภูมิประชาชัย ภูมิพลังแผ่นดิน
เทิดให้ นบनोंมเทิดทูน ช เหนือเกล้า สราญนานเนาหทัยสุขล้ำสมจินต์
เพริศแพรววิพัฒนา เกทภัยพ่ายแพ้สิ้น นวมินทร์ มหาราชา ภูมิพล *(ข้า)

ปัจจุบันเพลงภูมิแผ่นดิน นวมินทร์มหาราชา ยังคงนิยมร้องเพื่อเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวันที่ 5 ธันวาคม ของทุกปี ซึ่งเป็นวันเฉลิมพระ
ชนมพรรษา แม้ว่าจะล่วงเลยวโรกาสดังกล่าวมานานแล้วก็ตาม และรัฐบาลไทยได้จัดเพลงนี้ให้เป็น
1 ใน 6 เพลงสำคัญของแผ่นดิน ตามมติคณะรัฐมนตรีลงวันที่ 30 ธันวาคม 2546 (เพลงภูมิแผ่นดิน
นวมินทร์มหาราชา. 2552 : ออนไลน์)

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับเพลง

ชัยวัฒน์ หอวรรณภากร (2544) ศึกษาเรื่องการสื่อความหมายและอุดมการณ์ในเพลงมหาวิทยาลัย พบว่า เนื้อหาและความหมายของเพลงมหาวิทยาลัยแปรผันไปตามบริบททางการเมืองน้อยมาก ส่วนใหญ่จะแปรผันไปตามบริบทแวดล้อมของผู้ประพันธ์ สำหรับผลการสื่อความหมายในเพลงมหาวิทยาลัย พบว่ามีการสื่อความหมายโดยใช้ถ้อยคำสร้างภาพพจน์ประเภทอนุนามมัยมากที่สุด รองลงมาคือ นามมัย และอดีพจน์ ตามลำดับ นอกจากนี้พบว่ามีการใช้คำเพื่อสร้างอารมณ์รักในมหาวิทยาลัยมากที่สุด รองลงมาคืออารมณ์ภาคภูมิใจและอารมณ์สนุกสนานตามลำดับ กลวิธีที่ผู้ประพันธ์นำมาใช้ในการต่อยอดอารมณ์คือ การสร้างคำสัมผัสสระและสัมผัสอักษร ขณะเดียวกันพบว่าในทุกเพลงมีการสร้างอารมณ์ให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของผู้ประพันธ์ในการสื่อความหมายโดยใช้ดนตรีเป็นสื่อเพื่อความสอดคล้องในการสื่อความหมาย ในส่วนของผลการวิเคราะห์วัฒนธรรมและแรงจูงใจ พบว่ามีการใช้วัฒนธรรมประเภทการบรรยายข้อมูลและการแสดงความรู้สึกมากที่สุด เพื่อสร้างความรู้สึกรักและผูกพันในมหาวิทยาลัย

พิชญ์สินี บำรุงนคร (2543) ศึกษาเรื่องลักษณะความเป็นอมตะของเพลงสุนทราภรณ์ พบว่า คุณลักษณะความเป็นอมตะของเพลงสุนทราภรณ์เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของเพลงซึ่งประกอบด้วยความสอดคล้องระหว่างเนื้อร้องกับทำนอง ความหมายของเพลงซึ่งมีสาระ และรูปแบบการประพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับฉันทลักษณ์ การใช้โวหาร ทำนองและจังหวะที่สื่อความหมายของบทเพลงอย่างสอดคล้องกับอารมณ์ในทำนองและจังหวะประเภทนั้นๆ รวมทั้งการมีพื้นฐานจากดนตรีที่ได้รับความนิยม นอกจากนั้นยังเกี่ยวข้องกับการที่เพลงสุนทราภรณ์มีความลงตัวของสุนทรียภาพ หรือความงามซึ่งประกอบด้วยความไพเราะ ลักษณะซึ่งทำให้ผู้ฟังติดหูได้ง่าย และลักษณะผลงานเพลงในระดับยอดเยี่ยมเป็นสำคัญ

ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนสร้างหรือสนับสนุนความเป็นอมตะของเพลงสุนทราภรณ์คือ นักร้องซึ่งมีลักษณะลีลาการขับร้องละเมียดละไม ลักษณะของน้ำเสียงที่เข้ากับอารมณ์เพลง การใช้ท่วงทำนองที่เรียบง่าย และการฝึกซ้อม นักดนตรีซึ่งมีความรู้เฉพาะ พรสวรรค์ และประสบการณ์ทางดนตรีรวมทั้งความสามารถในการทำงานร่วมกับศิลปินท่านอื่นในวงสุนทราภรณ์ ผู้ประพันธ์เนื้อร้องซึ่งมีความรู้ทางภาษาไทย ประสบการณ์ทางการประพันธ์เนื้อร้องและความคุ้นเคยกับตัวโน้ต ผู้สร้างทำนองซึ่งมีความรู้ทางการสร้างทำนอง ความคิดและจินตนาการรวมทั้งความสามารถในการทำงานกับผู้เรียบเรียงเสียงประสาน ผู้เรียบเรียงเสียงประสานซึ่งมีความรู้ทางการเรียบเรียงเสียงประสาน ความคิดและจินตนาการรวมทั้งความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้สร้างทำนอง ครูเพลง

ซึ่งมีความเชี่ยวชาญทางดนตรีและการขับร้องรวมทั้งความสามารถในการทำงานร่วมกับนักร้องและนักดนตรี สื่อที่เป็นช่องทางการสื่อสาร และการผลิตซ้ำ

วรรณลดา พิรุณสาร (2543) ศึกษาเรื่อง การสื่อความหมายในเพลงปลุกใจสี่เหล่าทัพ พบว่า มีการสื่อความหมายโดยใช้ถ้อยคำสร้างจินตภาพคิดเป็น 97.53% และไม่ใช่ถ้อยคำสร้างจินตภาพ คิดเป็น 2.47% โดยมีการนำอนุภาษมาใช้มากที่สุด รองลงมาคืออิพจน์ และนามนัยตามลำดับ นอกจากนี้พบว่ามีการใช้คำเพื่อสร้างอารมณ์ภาคภูมิใจในการเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ของกองทัพมากที่สุด รองลงมาคือการใช้คำเพื่อสร้างอารมณ์ให้เกิดความฮึกเหิมพร้อมที่จะเสียสละชีวิตเพื่อชาติ ซึ่งมีจำนวนเท่ากับการสร้างอารมณ์ร่วมของความเป็นพวกพ้องเดียวกัน กลวิธีที่ผู้ประพันธ์นำมาใช้ในการต่อยอดอารมณ์ คือ การสร้างคำสัมผัสสระอักษร โดยนำรูปสระ และรูปพยัญชนะที่สัมผัสกันมาใช้ในการประพันธ์บทเพลง

ขณะเดียวกันทุกเพลงมีการสร้างอารมณ์โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อ ด้วยการใช้องค์ประกอบแบบเร็วประกอบกับท่วงทำนองที่หนักแน่นจึงทำให้เกิดอารมณ์คึกคัก สนุกสนาน สอดคล้องไปกับการสื่อความหมายของคำร้องได้เป็นอย่างดี ส่วนผลการวิเคราะห์หัวฉันทลักษณ์ และแรงจูงใจ พบว่า ผู้ประพันธ์นำฉันทลักษณ์ประเภทการบอกกล่าวหรือการบรรยายมาใช้มากที่สุด รองลงมา การประกาศ และการแสดงความรู้สึก โดยผู้ประพันธ์มีเจตนาหรือวัตถุประสงค์ในการสื่อความหมาย 3 อันดับแรกดังนี้ เพื่อปลุกใจให้เกิดความเสียสละ เพื่อปลุกใจให้เกิดความกล้าหาญ และเพื่อสร้างสำนึกของหน้าที่และความรับผิดชอบ แรงจูงใจที่ผู้ประพันธ์นำมาใช้มากที่สุด 3 อันดับแรกคือ ความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัย รองลงมาคือความต้องการเป็นที่ยอมรับนับถือยกย่องในวงสังคม และการอุทิศตัวเพื่อประเทศชาติตามลำดับ

มนทกานต์ ชีรนันท์วัฒน์ (2544) ศึกษาเรื่อง หน้าที่และอัตลักษณ์ของเพลงละครโทรทัศน์ พบว่า เพลงละครโทรทัศน์มีหน้าที่ในการเล่าเรื่องเพื่อสื่อความหมายถึงเนื้อหาของละครโทรทัศน์และช่วยเสริมสร้างอารมณ์และความรู้สึกของตัวละคร อีกทั้งมีหน้าที่ในการประกอบไตเติลนารายการและไตเติลท้ายรายการเพื่อช่วยเสริมให้ผู้ชมเข้าใจเรื่องราวของละครและเป็นการประชาสัมพันธ์ละคร โดยทำให้ผู้ชมรู้สึกอยากดูละครมากยิ่งขึ้น ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างเพลงละครโทรทัศน์กับละครโทรทัศน์นั้น ผู้วิจัยพบว่าเพลงละครโทรทัศน์เป็นตัวแทนในการสื่อความหมายเรื่องราวโดยรวมของละครซึ่งเป็นลักษณะของการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของการถ่ายทอดความหมายโดยใช้ความหมายส่วนย่อยแทนความหมายของส่วนรวม และ อัตลักษณ์ของเพลงละครโทรทัศน์ ได้แก่ เพลงละครโทรทัศน์มีการเล่าเรื่องที่สื่อความหมายถึงเนื้อหาและเรื่องราวของละครโทรทัศน์ทั้งที่เป็นความหมายเปิดเผยและความหมายแฝงเร้น ทำนอง จังหวะ และอารมณ์ของเพลงละครโทรทัศน์จะสัมพันธ์กับอารมณ์โดยรวมของละครโทรทัศน์

2.6.2 งานวิจัยเกี่ยวกับสัญลักษณ์และการสร้างความหมาย

นันทวรรณ คิชฐแฮม (2540) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เทคนิคการสร้างความหมายในรายการความรู้ขนาดสั้นทางโทรทัศน์ พบว่า รายการความรู้ขนาดสั้นทางโทรทัศน์แต่ละประเภทในปัจจุบันมีการสร้างความหมาย ที่นำเสนอต่อผู้ชม 3 ลักษณะคือ 1. รายการสุขภาพอนามัย วิทยาการและเทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สังคม และความรู้ทั่วไป เน้นการเสนอความหมายตรงที่เป็นความจริงอย่างตรงไปตรงมา ในโลกแห่งความเป็นจริง 2. รายการศิลปวัฒนธรรมและประเพณีไทย เน้นการเสนอความหมายแฝงที่เป็นความจริงในรูปสัญลักษณ์เป็นความจริงในโลกแห่งความหมายที่โทรทัศน์สร้างขึ้น 3. รายการเชิดชูสถาบันกษัตริย์ เน้นการเสนอความหมายแฝงทั้งที่เป็นความจริงอย่างแท้จริง และความจริงที่สร้างขึ้นในรูปสัญลักษณ์ เพื่อสร้างความรู้สึกและจิตสำนึกแก่ผู้ชม นอกจากนี้ยังพบอีกว่ารายการที่นำเสนอความจริงอย่างตรงไปตรงมา เช่น รายการสุขภาพอนามัย รายการวิทยาการและเทคโนโลยี และรายการความรู้ทั่วไป ได้มีการสร้างความหมายแฝงที่เกี่ยวข้องกับสินค้าและบริการในฐานะผู้สนับสนุนรายการ โดยเป็นการแอบแฝงการโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการ ตลอดจนหน่วยงานเข้าไปในเนื้อหาของรายการ เพื่อประโยชน์ทางการดำเนินธุรกิจด้วย

พรรณเจริญ วนแสงสกุล (2540) ศึกษาวิธีการสร้างความคิดสร้างสรรค์ในภาพยนตร์โฆษณาทางโทรทัศน์ พบว่า สัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ในโฆษณาสามารถตีความหมายได้สองระดับคือการตีความหมายระดับที่หนึ่ง เป็นการตีความหมายนัยตรง ไม่ว่าสัญลักษณ์จะปรากฏอยู่ในบริบทใด ความหมายของสัญลักษณ์จะคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง ส่วนการตีความหมายระดับที่สองเป็นการตีความหมายนัยประวัติ ความหมายของสัญลักษณ์จะเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทที่สัญลักษณ์นั้นปรากฏอยู่ รวมทั้งจะเปลี่ยนแปลงไปตามประสบการณ์ ค่านิยมวัฒนธรรม ฯลฯ ของผู้รับสาร ส่วนวิธีการสร้างความหมายมีสองวิธีคือ วิธีการอุปมาและวิธีการใช้ส่วนหนึ่งแทนส่วนทั้งหมด

จิราพร เนติธาดา (2542) ศึกษาวิธีการถ่ายทอดธรรมชาติของหลวงพ่อบุชา สุภัทโท พบว่า ประการแรก หลวงพ่อบุชา สุภัทโท มีวิธีการถ่ายทอดธรรมชาติโดยการพูดเรื่องธรรมชาติให้ลูกศิษย์ฟัง ปฏิบัติในสิ่งที่พูดให้ฟังไปแล้วให้ดูเป็นตัวอย่าง และให้ลูกศิษย์ทดลองปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเข้าใจด้วยตนเอง ประการที่สองการถ่ายทอดธรรมชาติของหลวงพ่อบุชา สุภัทโท โดยการพูดให้ฟังนั้น จะใช้วิธีการใช้คำพูดสั้น ๆ ง่าย ๆ ไม่ใช่คำศัพท์ภาษาบาลี สันสกฤต ในกรณีที่จำเป็นต้องใช้จะมีคำอธิบายประกอบ ประการที่สามหลวงพ่อบุชา สุภัทโท ใช้การยกตัวอย่างเปรียบเทียบแบบอุปมาอุปไมย ในการอธิบายหัวข้อธรรมะซึ่งเป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมโดยสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบนั้นเป็นธรรมชาติที่อยู่รอบๆ ตัวมนุษย์ ซึ่งมีมนุษย์ส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์มาก่อน จึงสามารถสร้าง

มโนภาพตัวอย่างเปรียบเทียบ และเข้าใจธรรมะได้ง่ายขึ้น ประการที่สี่ การถ่ายทอดธรรมะโดยการปฏิบัติให้ดูและให้ปฏิบัติตามนี้เป็นการใช้สัญลักษณ์โดยผ่านอวัจนภาษาเพื่อสื่อความหมายของการปฏิบัติในบริบทของพระธรรม ซึ่งจะช่วยเพิ่มความมั่นใจให้กับผู้รับการถ่ายทอดด้วยการเห็นของจริง และได้รับรู้ถึงความรู้สึกจริงจากการปฏิบัติด้วยตนเองหลังจากที่ได้ฟังเรื่องธรรมะมาก่อนแล้ว

2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบความคิดในการศึกษา ดังแสดงในแผนภูมิที่ 2-1

แผนภูมิที่ 2-1 กรอบแนวคิดการวิจัย

